

ജൂലുഅഃ വുതബ്ബ സംഗ്രഹം 19.07.2024

സയ്യിദുനാ ഹദ്ദത് അമീറുൽ മുഅ്മിനീൻ ഖലീഫത്തുൽ മസീഹ് അൽഖാമിസ് (അയ്യദഹുല്ലാഹ്)

ഖു.കെ.ഖിലെ മസ്ജിദ് മുബാറകിൽ നിർവഹിച്ചത്.

ബനൂമുസ്തലിഖ് യുദ്ധനിക സംഭവവികാസങ്ങൾ - 2

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
 ○ أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ○ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ○ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ○ أَيُّكَ
 نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ○ إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ○ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
 عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ○

കഴിഞ്ഞ ഖുത്ബയിൽ പറഞ്ഞിരുന്ന ബനൂമുസ്തലിഖ് യുദ്ധത്തിന്റെ കൂടുതൽ വിശദീകരണങ്ങൾ ഹദീസുകളിൽനിന്നും ചരിത്രത്തിൽനിന്നും ലഭ്യമാണ്. സ്വഹീഹ് ബുഖാരിയിൽ ഇതിന്റെ വിശദീകരണത്തിൽ കാണാം, നബി കരീം^(സ) ബനൂമുസ്തലിഖിനെ ആക്രമിച്ചപ്പോഴവർ അശ്രദ്ധയിലായിരുന്നു.

ഹദ്ദറത്ത് മിർസാ ബശീർ അഹ്മദ് സാഹിബ്^(റ) ഇതു സംബന്ധമായി എഴുതുന്നു, ഈ യുദ്ധത്തെ പറ്റി ബുഖാരിയിലെ നിവേദനത്തിൽ പറയുന്നു: നബി^(സ) ബനൂമുസ്തലിഖിനെ ആക്രമിച്ച സമയത്ത് അവർ അശ്രദ്ധയിൽ തങ്ങളുടെ മൃഗങ്ങൾക്ക് വെള്ളം കുടിപ്പിക്കുകയായിരുന്നു. എന്നാൽ ശ്രദ്ധാപൂർവ്വം വീക്ഷിക്കുകയാണെങ്കിൽ ഈ നിവേദനം ചരിത്രകാരന്മാരുടെ നിവേദനങ്ങൾക്ക് എതിരല്ല. വാസ്തവത്തിൽ ഈ രണ്ട് നിവേദനങ്ങളും വ്യത്യസ്ത സമയങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതാണ്. അതായത് സംഭവം ഇപ്രകാരമാകുന്നു, ഇസ്ലാമിക സൈന്യം ബനൂമുസ്തലിഖിന്റെ സമീപമെത്തിയപ്പോൾ മുസ്ലിംകൾ തൊട്ടടുത്തെത്തി എന്ന് അവർക്ക് അറിയില്ലായിരുന്നു. അതേസമയം ഇസ്ലാമിക സൈന്യം എത്താറായെന്ന് അവർക്ക് തീർച്ചയായും അറിയിപ്പ് കിട്ടിയിരുന്നു. അവർ സമാധാനത്തിൽ ഒരു ചിട്ടയോടുകൂടിയ ക്രമത്തിലല്ലായിരുന്നു. ഈ അവസ്ഥയെയാണ് ബുഖാരിയുടെ നിവേദനത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചത്. എന്നാൽ അവർ മുസ്ലിംകൾ എത്തിയെന്ന് അറിഞ്ഞപ്പോൾ അവർ തങ്ങളുടെ നേരത്തെയുള്ള സ്ഥിര തയ്യാറെടുപ്പ് പ്രകാരം ഉടൻ തന്നെ അണിയായി നിന്ന് യുദ്ധത്തിന് ഒരുങ്ങുകയുണ്ടായി. ഇതേപ്പറ്റിയാണ് ചരിത്രകാരന്മാർ പറയുന്നത്.

ഈ യുദ്ധത്തിൽ ഒരു സ്വഹാബി ശഹീയാവുകയുണ്ടായി. അതും അബദ്ധവശാൽ ഒരു മുശ്ശികി ആണെന്ന് തെറ്റിദ്ധരിച്ച് മുസ്ലിമിന്റെ കയ്യാൽ ശഹീദായതാണ്.

ഉമ്മൂൽ മുഅ്മിനീൻ ഹദ്ദറത്ത് ജുവൈരിയ പറയുന്നു: ഞാൻ എന്റെ പിതാവ് ഇങ്ങനെ പറയുന്നതായി കേട്ടു: ഇത്രയും വലിയ സൈന്യത്തെ നേരിടാൻ ഞങ്ങൾക്ക് കെൽപുണ്ടായിരുന്നില്ല. ജുവൈരിയ പറയുന്നു: അത്രയും ആളുകളെയും ആയുധങ്ങളെയും കുതിരകളെയും ഞാൻ കാണുന്നുണ്ടായിരുന്നു; അത് വിവരണാതീതമാണ്. ഞാൻ ഇസ്ലാം സ്വീകരിച്ചപ്പോൾ നബി^(സ) എന്നെ വിവാഹം ചെയ്തു. ഞങ്ങൾ തിരിച്ചെത്തിയപ്പോൾ ഞാൻ മുസ്ലിംകളെ ശ്രദ്ധിക്കാൻ തുടങ്ങി. യുദ്ധാവസരത്തിൽ കണ്ട അത്രയധികം അംഗബലമൊന്നും എനിക്ക് കാണാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അത് അല്ലാഹുവിന്റെ ഭാഗത്ത്നിന്ന് മുശ്ശികിങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഉണ്ടാക്കിയ ഭയമായിരുന്നു എന്ന് എനിക്ക് ബോധ്യമായി.

സമരാർജിത സ്വത്തായി 2000 ഒട്ടകങ്ങൾ കിട്ടുകയുണ്ടായി. ആടുകളുടെ എണ്ണം 5000 ആയിരുന്നു. 200 കുടുംബങ്ങൾ സഹിതം ബന്ദികളെയും കിട്ടിയിരുന്നു. ചില ചരിത്രകാരന്മാർ 700 ൽ അധികം ബന്ദികൾ എന്ന് എഴുതിയിട്ടുണ്ട്. നബി^(സ) ഹദ്ദറത്ത് ബുറൈദ് ബിൻ ഹസീബിനെ ബന്ദികളുടെ മേൽ നോട്ടത്തിന് നിയോഗിച്ചു.

നബി^(സ) മൊത്തം സമരാർജിത സ്വത്തിൽ നിന്നും അഞ്ചിൽ ഒന്ന് മാറ്റുകയുണ്ടായി. ഈ അഞ്ചിലൊന്ന് അല്ലാഹുവിന്റെ കൽപനപ്രകാരം അല്ലാഹുവിന്റെയും അവന്റെ റസൂൽ^(സ)ന്റെയും റസൂലിന്റെ അടുത്ത ബന്ധുക്കളുടേയും ഇസ്ലാമിന്റെ പൊതു ആവശ്യത്തിനുംവേണ്ടി മാറ്റിവെക്കുന്നതാണ്.

ബനൂമുസ്തലിഖ് ഗോത്രത്തിൽനിന്ന് ബന്ദിയാക്കപ്പെട്ടവരിൽ ഗോത്രത്തലവനായ ഹാരിസ് ബിൻ അബീ ജിനാറിന്റെ മകൾ ബർറയും ഉണ്ടായിരുന്നു.

ഇവരുടെ പേര് നബി^(സ) ജുവൈരിയ എന്ന് മാറ്റുകയുണ്ടായി. ബന്ദികളെ നബി^(സ) വീതിച്ചുകൊടുത്തപ്പോൾ ബർറഃ സാബിത് ബിൻ ഖൈസിന്റെ ഉടമസ്ഥതയിലായിരുന്നു. സ്വതന്ത്രയാകുന്നതിനുവേണ്ടി സാബിത് ബിൻ ഖൈസുമായി മക്കാത്തിബത്ത് രീതിയനുസരിച്ച് ഉടമ്പടി ചെയ്തു. (അടിമയായ പുരുഷനോ സ്ത്രീയോ തന്റെ ഉടമയ്ക്ക് നിശ്ചിത തുക നൽകി സ്വതന്ത്രം നേടുക എന്നതിനാണ് മക്കാത്തീബ് എന്ന് പറയുക. അവരുടെ മോചനദ്രവ്യതുക 9 ഔഖിയ സ്വർണ്ണമായിരുന്നു. അത് 360 ദിർഹമാണ്. ഇത് മോചനദ്രവ്യമായി അടച്ചാൽ സ്വതന്ത്രമാക്കപ്പെടുന്നതാണ്.) അവർ ഈ ഉടമ്പടിക്കു ശേഷം നബി^(സ)ന്റെ സവിധത്തിലെത്തി എല്ലാ കാര്യങ്ങളും വിവരിച്ചു. താൻ ബനുമുസ്തലിഖിന്റെ നേതാവിന്റെ മകളാണെന്ന് അറിയിച്ചുകൊണ്ട് മോചനദ്രവ്യതുകയ്ക്കായി നബി^(സ)ന്റെ സഹായം തേടി. അവരുടെ കഥയിൽ നബി^(സ) വളരെ ആകൃഷ്ടനായി. അവർ ഒരു സുപ്രസിദ്ധ ഗോത്രത്തിന്റെ നേതാവിന്റെ മകളായതുകൊണ്ട് അവരെ സ്വതന്ത്രയാക്കി വിവാഹം കഴിക്കുകയാണെങ്കിൽ ഈ ഗോത്രത്തിൽ തബ്ലീഗ് എളുപ്പത്തിൽ നടക്കുമെന്ന് കരുതി. അവർ സമ്മതം അറിയിച്ചപ്പോൾ നബി^(സ) അവരുടെ മോചനദ്രവ്യം നൽകി അവരെ വിവാഹം കഴിക്കുകയുണ്ടായി. സ്വഹാബാക്കൾ നബി^(സ)ന്റെ ഭാര്യകളുംബത്ത തങ്ങളുടെ പക്കൽ ബന്ദിയാക്കുന്നത് ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ല; അങ്ങനെ നൂറ്കളുംബങ്ങൾ അതായത് ആയിരക്കണക്കിന് ബന്ദികളെ മോചനദ്രവ്യം കൂടാതെ ഒന്നിച്ച് സ്വതന്ത്രരാക്കി. ഈ കാരണംകൊണ്ട് തന്നെ ഹദ്റത്ത് ആയിശ^(റ) ഇങ്ങനെ പറയുമായിരുന്നു: ജുവൈരിയ തന്റെ ജനതയ്ക്ക് വളരെ അനുഗ്രഹീതയായി മാറി.

തിരുനബി^(സ) ഈ യുദ്ധത്തിൽനിന്ന് വിജയശ്രീ ലാളിതനായി മദീനയിൽ തിരിച്ചെത്തി. മൊത്തം 28 ദിവസം നബി^(സ) മദീനക്ക് പുറത്തായിരുന്നു.

ബനുമുസ്തലിഖ് ഗസ്വയിൽനിന്ന് തിരിച്ചുവരുമ്പോൾ മൂനാഹികീങ്ങളുടെ നേതാവ് അബ്ദുല്ലാഹ് ബിൻ ഉബയ്ത് ബിൻ സുലൂലിന്റെ കാപട്യം പ്രത്യക്ഷത്തിൽ പ്രകടമായിരുന്നു. ഒരിക്കൽ അബ്ദുല്ലാഹ് ബിൻ ഉബയ്ത് തന്റെ ഗോത്രക്കാരെ ഖുറൈശികൾക്കും റസൂലുല്ലാഹ്^(സ)നും എതിരിൽ ഇളക്കി വിടാൻ ശ്രമിക്കുകയാണ്. മദീനയിലെത്തിയാൽ അവിടെ ഏറ്റവും ബഹുമാന്യനായ വ്യക്തി ഏറ്റവും നിന്ദ്യനായ വ്യക്തിയെ മദീനയിൽനിന്ന് പുറത്താക്കുന്നതാണെന്നുപോലും അയാൾ പറഞ്ഞത് കേട്ടപ്പോൾ അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന ഹദ്റത്ത് സൈദ് ബിൻ അർഖം തന്റെ ആത്മരോഷം പ്രകടിപ്പിച്ചു.

അബ്ദുല്ലാഹ് ബിൻ ഉബയ്തിനെ എതിർത്തുകൊണ്ട് പറഞ്ഞു: അല്ലാഹുവാണെ നീ തന്നെയാണ് സമൂഹത്തിൽ ഏറ്റവും നിന്ദ്യൻ. സൈദ് ബിൻ അർഖം ഈ എല്ലാ കാര്യങ്ങളും കേട്ടശേഷം നബി^(സ)ന്റെ സവിധത്തിലെത്തി കാര്യങ്ങളെല്ലാം കേൾപ്പിച്ചു. റസൂലുല്ലാഹ്^(സ)ന് സൈദ് പറഞ്ഞത് ഇഷ്ടമായില്ല. (നബി^(സ) ചോദിച്ചു:) മോനെ നിനക്ക് ഇബ്നു ഉബയ്തിനോട് വല്ല വിരോധവുമുണ്ടോ.

അതിനുശേഷം സ്വന്തമായോ ആരുടെയെങ്കിലും പ്രേരണകൊണ്ടോ അബ്ദുല്ലാഹ് ബിൻ ഉബയ്ത് നബി^(സ)ന്റെ അടുക്കൽ വരികയും സൈദ് പറഞ്ഞതെല്ലാം തെറ്റാണെന്ന് അല്ലാഹുവിന്റെ പേരിൽ സത്യം ചെയ്യുകയും ചെയ്തതായി ഹദീസുകളിൽ കാണാം.

അബ്ദുല്ലാഹ് ബിൻ ഉബയ്ത് പറഞ്ഞതായി തിരുനബി^(സ)യും കരുതിയിരുന്നു. അതിനുശേഷം, തിരുനബി^(സ) തിരിച്ചുപോകാൻ കൽപ്പന നൽകുകയും അൻസാർ നേതാക്കളിൽ ചിലരുടെ അന്വേഷണത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറയുകയും ചെയ്തു. നിങ്ങളുടെ കൂട്ടുകാരൻ എന്താണ് പറഞ്ഞതെന്ന് നിങ്ങൾക്കറിയില്ലേ, അതായത്, മദീനയിലെത്തിയിട്ട് ഏറ്റവും മാന്യനായ വ്യക്തി ഏറ്റവും നിന്ദ്യനായ വ്യക്തിയെ മദീനയിൽനിന്ന് പുറത്താക്കുന്നതാണ്. അതിൽ ആത്മാർത്ഥരായ അൻസാർ സ്വഹാബികൾ പറഞ്ഞു: അല്ലാഹുവിന്റെ ദൂതരേ,^(സ) തീർച്ചയായും അവിടുന്ന് ഏറ്റവും ആദരണീയനാണ്, എല്ലാ ബഹുമതിയും അല്ലാഹുവിനും അവന്റെ ദൂതനുമാണ്. അവിടുന്ന് ആഗ്രഹിക്കുന്നെങ്കിൽ, അബ്ദുല്ലാഹ് ബിൻ ഉബയ്തിനെ നഗരത്തിൽനിന്ന് പുറത്താക്കുന്നതാണ് അല്ലെങ്കിൽ അയാളോട് സൗമ്യമായി പെരുമാറുന്നതാണ്.

അബ്ദുല്ലാഹ് ബിൻ ഉബയ്ത് പറഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ച് ഹദ്റത്ത് മിർസാ ബശീർ അഹ്മദ് സാഹിബ് പറഞ്ഞതിന്റെ വിശദാംശങ്ങൾ ഇൻശാ അല്ലാഹ് പിന്നീട് വിശദീകരിക്കുന്നതാണ്.

അടുത്ത വെള്ളിയാഴ്ച ഇൻശാ അല്ലാഹ് ബ്രിട്ടന്റെ വാർഷിക സമ്മേളനം ആരംഭിക്കുന്നതാണ്. അതിനുവേണ്ടിയും പ്രാർത്ഥിക്കുക. അല്ലാഹു എല്ലാവിധത്തിലും അനുഗ്രഹിക്കുമാറാകട്ടെ. ഉന്നത ധർമ്മികതയോടും ത്യാഗമനോഭാവത്തോടുംകൂടി തങ്ങളുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ നിർവഹിക്കാൻ എല്ലാ പ്രവർത്തകന്മാർക്കും തൗഫീഖ് നൽകുമാറാകട്ടെ. വന്ന അതിഥികളെയു യാത്ര ചെയ്യുന്നവരേയും എല്ലാം അല്ലാഹു അവന്റെ സംരക്ഷണത്തിൽ വെക്കുമാറാകട്ടെ.

ഖുത്ബയുടെ അവസാനത്തിൽ ഹുസൂർ തിരുമനസ്സ് 3 മർഹൂമിങ്ങളെ അനുസ്മരിക്കുകയും അവരുടെ ജനാസാ ഗാഇബ് നമസ്കരിക്കുന്നതാണെന്നു വിളംബരപ്പെടുത്തുകയുമുണ്ടായി.

1. ഉത്തരേന്ത്യയുടെ ദർവത്തെ ഇലല്ലാഹ് നാസിർ ആയ ഹമീദ് കൗസർ സാഹിബിന്റെ ഭാര്യ സലീമ ബാനു സാഹിബ. അവർ മുസിയ ആയിരുന്നു. അവർ വളരെ ആതിഥ്യമരുളുന്ന, ലാളിത്യത്തിനും മയമായ, പ്രാർത്ഥനാശീലമുള്ള, നഫലുകൾ അനുഷ്ഠിക്കുന്ന, കിട്ടുന്നതിൽ സംതൃപ്തയായ ഒരു സ്ത്രീയായിരുന്നു. ബോംബെ ലജ്നയുടെ പ്രസിഡന്റായി പ്രവർത്തിക്കാൻ അവർക്ക് അവസരം ലഭിച്ചു. മർഹൂമയുടെ ഭർത്താവ് കബാബീരിൽ മുബല്ലിഗായിരുന്നപ്പോൾ, അവർ വളരെ വേഗത്തിൽ സംസാരിക്കാൻ അറബി ഭാഷ പഠിക്കുകയും സ്ത്രീകളുടെ തൽപ്പീം തർബിയത്ത് കാര്യങ്ങളിൽ പങ്കുചേരുകയും ചെയ്തു. ഒരു നീണ്ടകാലം ലജ്നാ ഇമാഇല്ലാഹ് കബാബീരിന്റെ പ്രസിഡന്റായി സേവനം അനുഷ്ഠിച്ചു. അവിടെ ഇജ്തിമകൾ നടത്താൻ ആരംഭിച്ചു.

ഹദ്റത്ത് ഖലീഫത്തുൽ മസീഹ് നാലാമൻ^(റഹ്) കബാബീരിലെ ഇജ്തിമയുടെ പശ്ചാത്തലത്തിൽ അവരെ പ്രശംസിച്ചുകൊണ്ട് പറഞ്ഞു: ലജ്നാ ഇമാഇല്ലാഹ് കബാബീർ എല്ലാം അറബ് സ്ത്രീകൾ അടങ്ങിയതാണ്. അവരിൽ ഒരാൾ മാത്രമാണ് ഇന്ത്യയിലെ കൾമീരിൽനിന്ന് പോയ ഒരു സ്ത്രീ; എന്നാൽ അവൾ ഇപ്പോൾ പൂർണ്ണമായും അറബികളെ പോലെയായിരിക്കുന്നു. അവരിൽ ഇഴകിച്ചേർന്ന് അവർക്ക് തർബിയത്ത് ചെയ്തു.

സന്തപ്ത കുടുംബത്തിൽ ഒരു മകളും രണ്ട് ആൺമക്കളും ഉൾപ്പെടുന്നു. ഒരു മകൻ, അത്താ ഉൽ മജീദ് മുബശ്ശീർ കൗസർ എം.ടി.എ. അൽ അറബിയ യു.കെ.യിൽ സേവനമനുഷ്ഠിക്കുന്നു. മകൾ ബുൾറ കൗസർ സാഹിബ ഡോക്ടർ ഐമൻ ഔദയുടെ ഭാര്യയാണ്. ഹോളണ്ടിൽ ലജ്നാ ഇമാഇല്ലായുടെ വിദ്വത്തെ ഖൽഖിന്റെ ദേശീയ സെക്രട്ടറി ആയി സേവനമനുഷ്ഠിക്കുകയാണ്. ഖാദിയാനിൽ മുബല്ലിഗ് സിൽസില ആയ ഇളയ മകൻ ശരീഫ് കൗസർ മജ്ലിസ് ഖുദാമുൽ അഹ്

മദിയ നാഇബ് സദറും ഓഡിയോവിഷ്ണു വിഭാഗത്തിന്റെ അഡീഷണൽ ഇൻചാർജ്ജമാണ്. അല്ലാഹു അവർക്ക് പൊറുത്തു കൊടുക്കട്ടെ, അവരോട് കാരൂണ്യത്തോടെ പെരുമാറുകയും അവരുടെ സൽകർമ്മങ്ങൾ അവരുടെ സന്താനങ്ങളിൽ നിലനിർത്തുകയും ചെയ്യട്ടെ.

2. ലാഹോറിലെ നൂറുൽ ഹഖ്ഖ് മസ്ഹർ സാഹിബ്. മർഹൂം മുസി ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം വളരെ ക്ഷമയുള്ളയാളും, ധീരനും, തഹജ്ജൂദ് അനുഷ്ഠിക്കുന്നയാളും, അഞ്ചുനേര നമസ്കാരങ്ങളിൽ കൃത്യനിഷ്ഠയുള്ളയാളും, വിശുദ്ധ ഖുർആൻ പാരായണത്തിൽ താൽപ്പര്യമുള്ളയാളും, ഉദാരമനസ്കനും, ലാളിത്യത്തിനും മയം, നന്മയിൽ പ്രശസ്തിയുള്ളയാളുമായിരുന്നു. പരേതന്റെ മകൻ റാഗിബ് സിയാഉൾ ഹഖ്ഖിനും മകൾ അമത്തുൽ മത്തീൻ സാഹിബക്കും പ്രവർത്തന രംഗത്ത് സേവനം ചെയ്യുന്ന കാരണത്താൽ ജനാസയിൽ പങ്കെടുക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

3. റബ്ബയിലെ മുഹമ്മദ് ശഫീഅ് മർഹൂമിന്റെ ഭാര്യ അമത്തുൽ ഹഫീസ് നിഗത്ത് സാഹിബ. മർഹൂമ ആരാധനാ അനുഷ്ഠാനങ്ങളിൽ കൃത്യനിഷ്ഠയുള്ളവരും, പ്രാർത്ഥന നിരതരും, ഖിലാഫത്തിനോട് ആത്മാർഥതയുള്ളവരും, തബ്ലീഗ് ചെയ്യാൻ ആവേശമുള്ളവരും, ദരിദ്രരേയും രോഗികളേയും ശ്രദ്ധിക്കുന്നവരും ഉന്നതമായ സ്വഭാവത്തിനും മയം ആയിരുന്നു.

എല്ലാവരുടേയും മഗ്ഫിറത്തിനും ഉന്നത സ്ഥാനത്തിനും വേണ്ടി ഹുസൂർ ദുആ ചെയ്തു.

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَتَوَكَّلُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضِلَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ - وَنَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ - عِبَادَ اللَّهِ رَحِمَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ أذْكُرُوا اللَّهَ يَذْكُرْكُمْ وَادْعُوهُ يُسْتَجِبْ لَكُمْ وَلَدِكُمْ اللَّهُ أَكْبَرُ -

Friday Sermon Summary delivered by **Hadrat Khalifatul Masih Al-khamis** (atba)

at Masjid Mubarak, Islamabad, Tilford, UK – on 19.07.2024

Malayalam Translation & layout: **Moulavi T. Jamshad Mukkam**

Typing: M.P Abdul Latheef Puthoormadam, For Malayalam Desk, Qadian.

Published By Nazarat Nashr-O-Isha'at, Sadr Anjuman Ahmadiyya - Qadian, 143516